

Değerler Eğitimi Programının İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi

Gökhan IZGAR*

Ömer BEYHAN**

Özet- Bu çalışmanın amacı ilköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulamak üzere hazırlanan değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisini belirlemektir. Araştırma ön test – son test kontrol gruplu deneme modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Doğanay ve Sarı (2004) tarafından geliştirilen “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Konya il merkezinde bulunan Meram Ayşe Sönmez İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Gruplar oluşturulmadan önce veri toplama aracı olan “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” 8. sınıfa devam eden 180 öğrenciye ön test olarak uygulanmıştır. “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği”nin uygulanması sonucu en düşük puanı alan, gönüllü 10 kız, 10 erkek öğrenci araştırmanın deney grubunu, 10 kız 10 erkek öğrenciden oluşan ikinci grup ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Böylece biri deney diğeri kontrol grubu olmak üzere çalışmaya iki grupta toplam 40 öğrenci katılmıştır.

* Dr., Öğretmen, Selçuklu Nurcan Akpınar İlkokulu Selçuklu-Konya

E-posta: g.izgar@hotmail.com

** Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı

E-posta: obeyhan@konya.edu.tr.

Araştırma sürecinde araştırmacı tarafından 10 hafta boyunca ders saatleri dışında deney grubuna “Değerler Eğitimi Programı” uygulanmış; kontrol grubu ise mevcut öğrenimlerine devam etmiştir. Uygulama süreci sonunda, Değerler Eğitimi Programının öğrenciler üzerindeki etkisini belirleyebilmek için; her iki gruba son test ve 4 hafta sonra her iki gruba kalıcılık testi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin grup içi analizinde bağımlı örneklem t testi, gruplar arası analizinde ise bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularından elde edilen bulgular sonucunda uygulanan değerler eğitimi programının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler- Değer, Değerler Eğitimi, Demokratik Tutum ve Davranışlar

Giriş

Dünyamız 20. yüzyılın son çeyreğinde ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönlerden çok hızlı bir değişim yaşamıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve dini değerler bu değişimden etkilenmiştir. Kısaca küreselleşme kavramıyla ifade edilebilen ve mevcut değerleri temelden sarsan bu değişimlere hemen her ülke hazırlıksız yakalanmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak dünyamız, 21. yüzyıla bu her alandaki değişim ve bunların toplumlar üzerindeki etkileri tartışmalarıyla girmiştir (Arslan, 2006, s. 182). Özellikle bilim ve teknolojiye gelişmeler sosyal hayatı etkilemiş ve insanları bu hızlı değişime uyum sağlamaya zorlamıştır (Parlar ve diğerleri, 2010, s. 178). Bu değişimin gelişime yönlendirilmesini ise kuşkusuz, bilim, teknoloji, sanat ve değerler alanındaki bilgi ve eğitim sağlayacaktır (Arslan, 2006, s. 183).

Eğitim, yaygın bir biçimde “insanın kişiliğini besleme süreci” ve “insan sermayesine yapılan yatırım” olarak kabul edilmektedir. En genel anlamda “isten-dik davranış oluşturma ya da istendik davranış değiştirme süreci” olarak tanımlanan eğitim, toplumun süzgeçten geçirilmiş değerlerinin, ahlak standartlarının bilgi ve beceri birikimlerinin yeni nesillere aktarılması ile ilgilidir (Senemoğlu, 2002, s. 7). Eğitim çabalarının genel amacı kuşkusuz yetişmekte olan çocukların ve gençlerin topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmektir. Eğitim, bireylerin bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, mevcut değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmak sorumluluğunu taşımaktadır (Varış, 1996, s. 30). Toplum bir arada

tutan en önemli etmenlerden biri ortak değerlerdir. Toplumun bir bütün olarak gelişmesi için bu değerlerin toplumsal yaşama katkı getirici nitelikte olması gerekir. Oysa günümüz Türkiye'sinde bir değer bunalımı yaşanmaktadır. Bir yandan toplumdaki bireylerin ortak olarak paylaştıkları değerler azalırken diğer yandan toplumun çıkarına ters düşen değerler yükselmektedir. Toplumdaki bu değer karmaşıklığı okullarımıza da yansımaktadır. Eğitim sistemimizdeki yarışmacı uygulamalar ise öğretmenleri yalnızca belli konularda bilgi aktaran kişiler haline getirmiştir. Çocuğa milli ve kültürel değerlerin kazandırılması ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi ikinci plana itilmiştir (Demir ve Köçer, 2006, s. 195). Bu açıdan bakıldığında günümüzde birçok ülke eğitim sistemlerini, yaşamakta olduğumuz yüzyılın ihtiyaçlarına göre, yeniden düzenlemek için yoğun çaba sarf etmektedirler. Yeni değerler ve bu değerlere sahip insanların yetiştirilmesi kuşkusuz eğitimin, daha açık bir ifadeyle sosyal bilimlerin konusudur (Arslan, 2006, s. 182). Bu nedenle okullarda değerler eğitimi konusunda farklı öğretim kademeleri için uygulanabilecek eğitim programlarına ihtiyaç vardır.

Okullarda demokratik değerlerin yaşandığı ve yaşatıldığı bir değerler eğitimi programı oluşturularak, resmi programlar ile kazandırılmayan davranış ve tutumların bir yaşam biçimi olarak benimsenmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla yapılacak programlar vasıtasıyla okullarda kazandırılacak olan değerler sayesinde öğrencilerin istenilen demokratik tutum ve davranışlara sahip iyi birer vatandaş olarak yetiştirilmesi sağlanabilir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulamak üzere hazırlanmış olan değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisini belirlemektir.

Denence

Değerler eğitimi alan ile almayan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ve davranış puanları arasında değerler eğitimi alan öğrenciler lehine anlamlı fark vardır.

Değerler Kavramı

İnsan davranışının sırrını çözmek ve davranışı önceden tahmin etmek, çeşitli bilim dallarının en önemli konularından biri olmuştur. Sosyal psikologların dav-

ranışı tahmin etmek için, güvenilir sonuç verebilecek, görelî olarak süreklilik gösteren, temel bir kavram arayışı “değer” kavramını beraberinde getirmiştir (Devrani, 2010, s. 49-50).

İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Aydın, 2003, s. 122; Altınkurt ve Karaköse, 2009, s. 49; Özensel, 2003, s. 82). Değer terim olarak objeleri, kişileri, düşünceleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, istenen, istenmeyen vb. yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade eder. (Halstead ve Taylor, 2000, s. 169). Schwartz değerler kavramını bireylerin insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini seçmek ve meşru duruma getirmek için kullandıkları ölçütler olarak tanımlamaktadır. Toplumsal çevreye uyum için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumların başında, içinde yaşanan toplumun değerleri gelmektedir (Schwartz, 1992, Aktaran: Özensel, 2003, s. 65).

Değerler mevcut sistemin meydana getirdiği yeni işlevler, üretim biçimi, politik ortam, yaşam ve düşünme biçimiyle farklılaşır. Örneğin; küresel sorunların üstesinden gelmek için çevre bilinci, toplam kalite, insan hakları, eşitlik, işbirliği, hoşgörü vb. değerler insanlarda değişen dünya ile baş edebilecek özellikleri ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların tümü kendine ait değerleri içerir. Ancak, nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değilse, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir (Özensel, 2003, s. 228; Mehmedoğlu, 2006, s. 135; Gedik ve Memiş, 2010, s. 124).

Toplumsal gözlem ve çeşitli empirik verilerin ortaya koyduğu üzere gençler arasında ve toplumun genelindeki ahlaki bozulma, anlamsızlaşma, bağımlılıklar, önyargılar (Lickona, 1991: Aktaran: Kaymakcan ve Meydan, 2011, s. 28), şiddet, sosyal problemler, birbirlerine gösterdikleri saygıdaki azalma (UNESCO, 2005) başta ABD olmak üzere birçok batılı ülkede eğitimde değerlerin yeniden ve yeni bir bakış açısıyla ele alınması sonucunu doğurmuştur (Önder, 2011, s. 164; Keskin, 2008, s. 19). Çocuklara ve gençlere yalnızca bilmeleri gereken şeyler hakkında değil, insan olmak ve bir arada yaşamak konusunda da eğitim verilmesi gerekmektedir. Nitelikli eğitim, insanı bir bütün olarak algılar ve bilişsel alanı olduğu kadar duyuşsal alanı da içeren eğitimi destekler (İşcan, 2007, s. 30). Duygular, tercihler, sevinçler, duygulanımlar, inançlar, beklentiler, tutumlar, değerler, ahlak ve etik gibi öğelerden oluşan duyuşsal boyut hem bireysel hem de toplumsal bir yaşam için vazgeçilmez bir boyuttur (Dilmaç, 2007, s. 26).

İnsanlara değer kazandırmada başlıca araçlar aile, okullar, dini gruplar, televizyon ve akran gruplardır. Bu araçlardan okullar hariç diğerlerinde formal bir değer eğitiminin görülmesi pek olanaklı değildir. Genel olarak bugüne kadar değerlerin kazanımında aile, dini gruplar, televizyon ve akran grupları öne çıktığı görülmüştür; ancak bu gruplarda yaşanan bazı problemler eğitim programları içerisinde değer eğitime yer verilmesini gerekli kılmıştır (Ryan ve Lickona, 1992; Halstead ve Taylor, 2000). Sosyalleşmede, diğer bir anlatımla değer kazandırmada etkili bir araç olan okullarda bireyin istendik özellikleri kazanması amaçlanmaktadır (Ercan, 2001, s. 25); çünkü okullar resmi eğitim kurumlarıdır ve eğitim-öğretim görevini programlarla gerçekleştirmektedirler. Bu durum okullarda değer öğretiminin planlı bir biçimde yapılmasını zorunlu kılmaktadır (Pass, 2006, s. 3; Demirtaş, 2009, s. 7).

Değerler Eğitiminde Temel İlke, Süreç ve Yaklaşımlar

Değerler eğitiminde göz önünde bulundurulması gereken temel ilkelerden biri öğrencilerin gelişim düzeyidir (Erden ve Akman, 1996, s. 116). Okul eğitiminde, çocuğun gelişimsel özellikleri göz önüne alınmalıdır. Buna göre öğretmenin, düzenleyeceği eğitsel etkinliklerde ve eğitsel ortamları hazırlamada, söz konusu gelişim özelliklerini bilerek hareket etmesi gerekecektir (Şişman, 2006, s. 78). Değer eğitiminde üzerinde durulması gereken bir diğer ilke öğrenmenin sosyal boyutudur. Sosyal öğrenme teorisine göre öğrenme, bir insanın diğer insanların yaptıklarını basit olarak taklit etmesi değil, çevresindeki yaşantıları bilişsel olarak işlemesiyle kazanılan bilgidir. Buradan hareketle kişinin davranışında dolaylı yaşantılardan yani başkalarının geçirdiği yaşantılardan etkilendiği görülmektedir (Bandura, 1977). Öğrencilere değer kazandırmada öğretmenlerin olumlu model olarak yer aldığı demokratik bir sınıf ve örtük programın etkinleştirildiği okul ortamı oluşturulması önem taşımaktadır (Çubukçu ve diğerleri, 2012, s. 28). Değerlerin oluşmasında sosyal destekler ve pekiştiriciler de önemlidir. Bir değer diğer insanlar tarafından onaylanır ve takdir görürse bireydeki etkisi yüksek olur. Değerler arkalarındaki toplumsal destekleri kaybettikçe değişmeye veya etkisiz olmaya başlamaktadır (Sarı, 2005, s. 77). Değer eğitiminde bu temel ilkelerin yanında şu dört temel süreçten de bahsedilebilir; akıl yürütme ve mantıklı olma, empati kurma, benlik (öz) saygı geliştirme, işbirliği geliştirme (Bottery, 2000, s. 55).

Akıl yürütme ve mantıklı olma sürecinde öğretim yapılırken öğretilmeye çalışılan değerler sunulur. Sunulan bu değerlerin, öğrenen bireyin yaşama normlarına

ve kişisel tercihlerine uygun olup olmadığı birey tarafından analiz edilerek uygun olup olmadığına karar verilir. Birey kendi mantığı çerçevesine takdim edilen değerler, kendi yaşamına uygunsa öğrenmeye yönelecektir. Şayet sunulan değerler sistemi bireyin yaşam normlarına uygun değilse bu değerler sistemini kabul etmeyecektir. Bundan dolayıdır ki, değer eğitimi, akıl yürütme sürecine odaklanılması gerekmektedir (Doğanay, 2006; Aktaran: Dilmaç, 2007, s. 30).

Empati kurma süreci empatik anlayışı temel alır. İlk çocukluk çağı, başkalarını gözleme ve taklit etme eğiliminin en fazla olduğu çağdır. Bu nedenle çocuğun yakın çevresindeki bulunan her birey, onun için ayrı bir model teşkil eder (Çağdaş, 2000, s. 56; Çelik ve Çağdaş, 2010, s. 25). Çocuğun kabul edildiğini ve kendisine karşı hoşgörülü davranıldığını görmesi, kendine olan güvenini artırır ve böylece süreç içerisinde kendisini engelleyen bazı olumsuz yaşantıları bırakarak, kendine ait değerler sistemi oluşturma yoluna gider (Dökmen, 1988, s. 173).

Benlik (öz) saygısı geliştirme sürecinde, sosyal destek ve birey için önemli diğer kişilerden olumlu görüş alma, özsaygının gelişiminde önemli bir etkenidir (Harter, 1993). Diğerlerinden onay alma veya almama bireyin özsaygısını etkiler. Gelişimsel olarak, anne-baba onayının veya onaylamamasının içselleştirilmesi, çocuğun öz-saygı gelişimi için büyük önem taşımaktadır. Ergenlik döneminde, ergenin kendisi için önemli olan insanlarla etkileşimleri benlik saygısı üzerinde önemli rol oynamaktadır. Ergenler için önemli olan kişiler, ana babaları, öğretmenleri, arkadaşları ve sınıf arkadaşlarıdır. Ergenler, fiziksel, duygusal ve sosyal alanlarda büyük değişiklikler yaşadıklarından, benlik saygısının gelişimi açısından kritik bir dönemdedirler. Ergenler, önem verdikleri bireylerden gelen geri bildirimlere göre ve sosyal karşılaştırmalar yaparak kimlik oluştururlar ve benlik saygılarını geliştirirler (Whitehead ve Corbin, 1997; Aktaran: Doğru ve Peker, 2004, s. 316).

İşbirliği geliştirme süreci işbirliğine dayalı öğrenmeyi temel alır. Bu süreçte öğrenciler küçük gruplara ayrılarak, bir problemi çözmek ya da bir görevi yerine getirmek üzere birlikte çalışma yoluyla bir konuyu öğrenmeleri sağlanmaya çalışılır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999, s. 125; Aydın, 2010, s. 12). İşbirliği yaparak çalışan gruplarda sosyal ve kişiler arası ilişkilerdeki beceriler ve birlikte çalışmanın gereği öğrencilere doğrudan öğretilmektedir (Sünbül, 2007, s. 243). Böylece öğrenciler işbirliği yaparak gruplarda geçirdikleri yaşantılar sayesinde grup içinde çalışma, yardımlaşma, takdir etme, sorumluluk alma, saygı, hoşgörü, sevgi, güven, fedakârlık vb. becerileri kazanmakta, değer sistemlerini oluş-

turmakta, gelecekteki iş ve aile hayatına hazırlanmaktadırlar (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999, s. 127). Bu açıdan bakıldığında işbirliğine dayalı öğretim, değerler eğitiminde etkili bir yöntemdir.

Yukarıda bahsi geçen ilke ve süreçlerin yanında değerler eğitiminde şu beş yaklaşım öne çıkmaktadır; değerlerin doğrudan öğretimi, değer analizi, değer belirginleştirme, karakter eğitimi ve Kolhberg'in adil topluluk okulları.

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımında, yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmek, onların davranışlarını şekillendirme ve onlara iyi alışkanlıklar kazandırma görev ve sorumluluğu olduğu inancı yatmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000; Aktaran: Doğanay, 2006, s. 267). Bu yaklaşımda önce benimsenmesi beklenen değer bir kural olarak ifade edilir, ardından da öğretim stratejileri yoluyla benimsetilmeye çalışılır (Kaymakcan ve Meydan, 2011, s. 35). Bu yaklaşımda öğrenciyi öğrenmeye hazırlamak üzere öğrenme konusu üstüne dikkati çekme, ne öğrenileceği ve bunların nerelerde kullanılacağı hakkında öğrenciyi bilgi vermeye dönük etkinlikler yer almakta ve önceki öğrenmeler ile yeni öğrenmeler arasında ilişki kurulmaktadır. Yeni hedef davranışların kazandırılmasını sağlayacak açıklamalar, örnekler, sorular, demonstrasyonlar çeşitli araç ve gereçlerle sunulur. Öğrenilenlerin kalıcılığını artırma ve yeni durumlarda kullanılmalarını sağlamaya dönük etkinliklere yer verilir (Senemoglu, 1997, s. 495-498).

Değer analizi yaklaşımının temel amacı öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Diğer bir deyişle, değer içeren sorular üzerinde duygusallıktan uzak, akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyerek karara varmadır (Aydın 2010, s. 15; Doğanay ve diğerleri, 2012, s. 87; Tahiroğlu, 2012, s.125). Bu yaklaşımda kullanılan öğretim yöntemleri genellikle bireysel ve grup çalışmaları, kütüphane ile alan araştırmaları ve akılcı sınıf tartışmaları etrafında toplanmakla birlikte (Huitt, 2004; Keskin, 2008, s. 35) öğrenciler örnek olaylarla ahlaki düşünme becerisini kazanırlar (Aydın, 2010, s. 16; Akbaş, 2004, s. 77).

Değer belirginleştirme yaklaşımının temeli; bireylerin biçimlenmiş ve yükselen değerlerinin farkına varmalarına yardım etmeye dayanmaktadır (Bacanlı, 2006, s. 48; Tahiroğlu ve diğerleri, 2010, s. 238). Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başar-

masına yardım eder (Kirschenbaum, 1995, s. 16; Aktaran: Kurnaz, t.y.). Birey başkalarının belirlediği değerleri değil de kendi istediği değerleri inceledikten sonra özgür bir şekilde seçme hakkına sahiptir (Tahiroğlu, 2012, s. 137). Değer belirginleştirme; sınıf oyunları, sergiler, farklı zaman ihtiyaçlarında alıştırmalar ve özel olarak seçilmiş konular, değerle ilgili grup tartışması, rol oynama, düşünce kâğıtları, açık uçlu sorular, otobiyografi, oylama, görüşme, alıntılama, öğrenci raporları, resimler, filmler, hikâyeler, günlükler vb. sayesinde yapılır (Bacanlı, 2006; Doğanay, 2007; UNESCO, 2005).

Karakter eğitimi yaygın olarak öğrencilerde temel etik değerleri anlama, onlara bağlılık ve bu değerlere göre davranma eğilimini geliştirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Milson ve Ekşi, 2003, s. 100). Karakter eğitimi, bireyin içinde yaşadığı toplumun norm ve kurallarının ötesinde, akıl yürüterek ideal bir toplumun hangi tür ilkeler üstüne kurulabileceği sorunuyla ilgilenmektedir (Çileli, 1991, s. 65). Karakter ve ahlak eğitimi alanı etik kurallar ve toplumsal etik davranışlarla ilgilenir ve eğitimin doğal bir parçasıdır (Howard ve diğerleri, 2004). Karakter eğitimi sadece olumlu davranışlara ve olumsuz davranışların sonuçlarına odaklanmak yerine, örnek yaşam öyküleriyle öğrencilerin iyi ahlak sahibi olmasına yardım eder. Öğrenciler “Ne için karakter?” ve “Kimin için karakter?” sorularıyla karşı karşıya gelerek, sınıf içinde hayat boyu devam edecek olan etik düşünme becerilerini geliştirebilirler (Bohlin, 2005; Aktaran: Parlar ve diğerleri, 2010, s. 179).

Kohlbergh ahlaki değerlerin kazanımının, değerlerin başkaları tarafından değil, kişinin bilişsel ahlaki gelişim düzeyine göre şekillenen akıl yürütmesi sonucunda oluştuğunu belirtmiştir. (Doğanay ve diğerleri, 2012, s. 86). Bireylerin ve toplumun ahlâkî gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan ve bu amaçla “adil topluluk okulları” kuran Kohlberg öğrencilerinin ahlâkî akıl yürütme becerisi geliştirmelerine çalışmıştır (Yüksel, 2005; Akbaş, 2008, s. 12). Bu yaklaşımın temelinde yatan düşünce, okul yapısını çocukların karar alma ve yürütme sürecine katılabilecekleri doğrultuda demokratikleştirmek ve demokrasinin ilkelerini öğrenirken, çocuklara bunları uygulama olanakları sağlamaktır. Adil topluluk yaklaşımı, kuralların okuldaki tüm personelce birlikte alındığı, sorumlulukların paylaşıldığı demokratik okul sürecinin yaşandığı bir yaklaşımdır (Sarı, 2007, s. 46; Kaymakcan ve Meydan, 2011, s. 38). Bu yöntemde esas amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlâkî ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir.

Öğrenci değerlendirme yaparken kullandığı dayanaklar bireyin ahlâkî gelişimi hakkında bilgi verir. Burada öğrencinin çözümü değil çözüme ulaşma yolu önemlidir (Akbaş, 2008, s. 16).

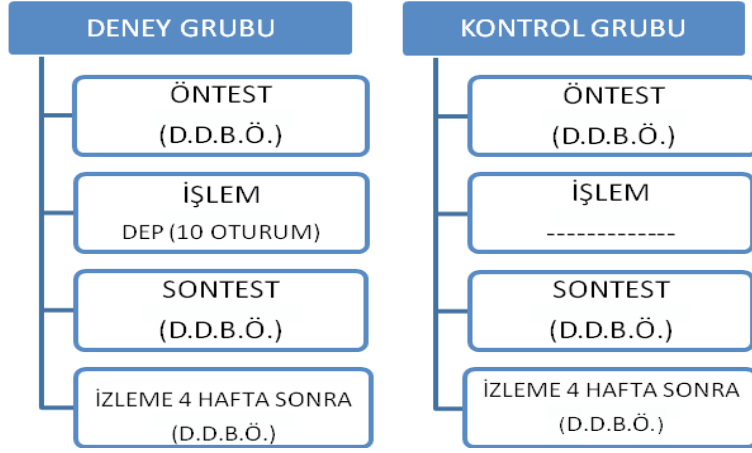
Yukarıda anlatılanlar ışığında araştırmacı tarafından hazırlanmış olan “Değerler Eğitimi Programı”, değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı esas alınarak planlanmış olup diğer yaklaşımların yöntem ve tekniklerinden de faydalanılarak yapılandırmacı öğrenme ortamlarına uygun olarak geliştirilmiştir. Program hazırlanırken öncelikli olarak Mili Eğitim Bakanlığı eğitim programlarında öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler tespit edilmiştir. Bu değerler içerisinde araştırmacının sınırlılıkları çerçevesinde 10 temel değer belirlenmiştir. Bunlar; bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik ve çevreye saygı değerleridir. Bu değerleri öğrencilere kazandırabilmek için 24 adet kazanım ifadesi belirlendikten sonra içerik tasarımı üç konu başlığında olmak üzere kazanımlar orantılı bir şekilde dağıtılmıştır. Eğitim-öğretim durumları ise yapılandırmacı yaklaşım merkezli tasarlanmış olup sırasıyla dikkati çekme – ön öğrenmeleri ortaya çıkarma, keşfetme, açıklama, derinleştirme ve değerlendirme aşamaları dikkate alınarak ders etkinlikleri planlanmıştır. Eğitim öğretim durumları görseller ve sınıf içi oyunlarla desteklenmiş olup, beyin fırtınası, grup tartışmaları, öğrenme galerisi, kartopu vb. aktif öğretim yöntemlerine de yer verilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni (Modeli)

Araştırmada, Değerler Eğitimi Programı’nın oturumlarına katılan öğrencilerle, bu oturumlara katılmayan öğrencilerin demokratik tutum ve davranış düzeyleri arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla ön test – son test kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Bu araştırmanın bağımsız değişkeni ilköğretim 8. sınıf öğrencilerine verilecek olan değerler eğitimi programı, bağımlı değişken ise bu öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarıdır. Araştırma deseninde gruplar ve yapılacak işlemler şekil-1’de verilmiştir.

Şekil-1: Araştırmanın Deseni

DEP : Değerler Eğitimi Programı

----- : Herhangi bir işlem yapılmamıştır

D.D.B.Ö. : Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği

Katılımcılar

Araştırma 2011–2012 eğitim-öğretim yılında, Konya Meram Ayşe Sönmez İlköğretim Okulu’nda öğrenim görmekte olan 8. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Deney ve kontrol grupları aşağıdaki aşamalar izlenerek oluşturulmuştur:

- Meram Ayşe Sönmez İlköğretim Okulu’nda kurum idarecileriyle birlikte araştırmacı tarafından veri toplama aracı olan “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” (DDBÖ) 8. sınıfa devam eden 180 öğrenciye, ön-test olarak uygulanmıştır.

- Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği’nin (DDBÖ) uygulanması sonucu en düşük puanı alan, başka bir deyişle, demokratik değerlere düşük düzeyde sahip gönüllü 10 kız, 10 erkek öğrenci araştırmanın birinci grubu, gönüllü diğer 10 kız ve 10 erkek öğrenci ise araştırmanın ikinci grubu olmuştur. Gruplar belirlendikten sonra random yoluyla birinci grubun deney grubu ikinci grubun ise kontrol grubu olduğu belirlenmiştir. Böylece denekler 20’şer kişilik iki grup olmak üzere toplam 40 öğrenciden oluşmuştur. Deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Deney ve Kontrol Gruplarını Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Deney Grubu	Kontrol Grubu	Toplam
Erkek	10	10	20
Kız	10	10	20
Toplam	20	20	40

Deney ve kontrol grubunu oluşturan gönüllü bu 40 öğrencinin öğretmenleri ve aileleri ile yapılan görüşmeler sonucunda bu öğrencilerden birçoğunun akademik başarılarının düşük olduğu bazılarının ise okul içerisinde arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle ve hatta aileleriyle olan ilişkilerinde çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Özellikle aileler çocuklarının değerler eğitimi alanında yapılacak böyle bir etkinliğe katılmalarını içtenlikle desteklemişler ve araştırmacı tarafından hazırlanan izin belgelerini imzalayarak okul idaresine teslim etmişlerdir.

Deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” ön-test uygulamalarından aldıkları puanlar arasında önemli bir fark olup olmadığını saptamak amacıyla her iki grup öğrencilerinin DDBÖ ön test puanları bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin istatistikler ve t testi değeri tablo 2 ’de verilmiştir.

Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön-testten Almış Oldukları Puanlara Ait İstatistikler ve t Testi Değeri

	N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
Deney Grubu	20	82,15	7,05	0,33	38	0,74
Kontrol Grubu	20	82,85	6,31			

($p < 0.05$)

Tablo 2’de görüldüğü gibi deney ve kontrol grubu öğrencilerinin “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” ön test uygulamalarına ilişkin t testi sonucu incelendiğinde deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin ön test uygulamasından almış oldukları puanlar arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark görülmemiştir.

Araştırmanın Uygulama Aşaması

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı esas alınarak planlanan ve diğer yaklaşımların yöntem ve tekniklerinden de yararlanılarak yapılandırılacak öğrenme

ortamlarına uygun olarak geliştirilen “Değerler Eğitimi Programı” bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik ve çevreye saygı değerlerini kapsamaktadır. “Değerler Eğitimi Programı”nın öğrencilerin tutum ve davranışlara etki etmesi için ders etkinliklerinde münazara, siz olsaydınız ne yapardınız, 5N1K, öykü tamamlama, sınıf içi oyunlar, koşullandırma, örnek olma, örnek olay, yorum, muhakeme, ilişkilendirmeler, atasözü ve özdeyiş söyleme gibi teknikler resimler, gazete kupürleri vb. görsellerle desteklenerek değerlerin bilgi düzeyinden tutum ve davranış boyutuna geçmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Değerler Eğitimi Programı 13 oturum ve 23 ders saatinden oluşmaktadır. Söz konusu programa ait belirtke tablosu Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: Belirtke Tablosu

Konular	Kazanımlar	Ders Saati	Oturum Sayısı
Değerli Bir Varlık: İNSAN	12	11	6
Ben ve Çevrem	6	6	3
Özgür İnsan – Sorumlu İnsan	6	6	4
Toplam	24	23	13

Değerler eğitimi programı, 7 hafta süresince haftada 1 gün (40+40 dakika) toplam 14 ders saati, 3 hafta ise haftada 2 gün (1. Gün 40+40, 2. Gün 40 dakika) toplam 9 ders saati süre ile ve ders dışı saatlerde okulda yapılmıştır. Değerler eğitimi programı araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır. Bu süre esnasında kontrol grubu ile ilgili olarak herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Değerler eğitimi uygulama aşamaları tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Değerler Eğitimi Uygulama Aşamaları

Temalar	Süre	Oturum	Amaç ve Kazanımlar
Değerli Bir Varlık: İNSAN	1.hafta – 2 ders saati	1. Oturum	1 / 1-2
Değerli Bir Varlık: İNSAN	1.hafta – 1 ders saati	2. Oturum	1 / 3
Değerli Bir Varlık: İNSAN	2.hafta – 2 ders saati	3. Oturum	1 / 4-5-6
Değerli Bir Varlık: İNSAN	3.hafta – 2 ders saati	4. Oturum	1 / 7-8
Değerli Bir Varlık: İNSAN	4.hafta – 2 ders saati	5. Oturum	1 / 9-10
Değerli Bir Varlık: İNSAN	5.hafta – 2 ders saati	6. Oturum	1 / 11-12

Ben ve Çevrem	6.hafta – 2 ders saati	7. Oturum	2 / 1-2
Ben ve Çevrem	7.hafta – 2 ders saati	8. Oturum	2 / 3-4
Ben ve Çevrem	8.hafta – 2 ders saati	9. Oturum	2 / 5-6
Özgür İnsan-Sorumlu İnsan	9.hafta – 1 ders saati	10. Oturum	3 / 1
Özgür İnsan-Sorumlu İnsan	9.hafta – 2 ders saati	11. Oturum	3 / 2-3
Özgür İnsan-Sorumlu İnsan	10.hafta – 1 ders saati	12. Oturum	3 / 4
Özgür İnsan-Sorumlu İnsan	10.hafta – 2 ders saati	13. Oturum	3 / 5-6

Değerler Eğitimi Programı bitiminde deney ve kontrol gruplarının her ikisine de son test olarak “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” verilmiştir. Değerler Eğitimi Programı bittikten 4 hafta sonra izleme çalışması için deney ve kontrol gruplarına “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” tekrar verilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, öğrencilerin demokratik tutum ve davranış özelliklerini belirleyebilmek için Doğanay ve Sarı (2004) tarafından geliştirilen “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesinde 13 temel demokratik değer ele alınmış ve bu değerler doğrultusunda madde havuzu oluşturulmuş daha sonra maddeler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilen 74 maddelik likert tipi beş derecelendirmeli ölçek iki okulda öğrenim gören 221 sekizinci sınıf öğrencilerine pilot uygulama amacıyla uygulanmıştır. Verilerin analizinde öncelikle ölçek kapsamına alınan maddelerin çarpıklık katsayıları, madde-toplam puan korelasyonları, maddelerin korelasyon matrisi değerleri, faktör yükleri (en az .30) ve birden fazla faktöre yüklenen faktör yükleri arasındaki farklar (en az .20) incelenmiş ve inceleme sonucunda 49 madde ölçekten çıkartılmıştır. Kalan 25 maddeye ait aritmetik ortalamaların ranjı 3.50-4.54; standart sapmaların ranjı 1.00-1.48, madde-toplam puan korelasyonlarının ranjı, .29-64, faktör yüklerinin ranjı ise. 33-.71’dir. Maddelerin ayırt edicilik güçleri için alt üst %27’lik gruplar için yapılan t testi sonucunda da bütün maddelerin grupları anlamlı bir şekilde ayırt edebildiği görülmüştür. Kalan 25 maddeden 1. Alt ölçekte toplanan 4,5,6,7,8,9 ,10,11,13,14,16,18,20,23. maddeler olumlu, 2. Alt ölçekte toplanan diğer maddeler olumsuz maddelerdir. Bulunan iki alt ölçek arasındaki korelasyon değeri. 27’dir ve iki alt ölçeği Crombach Alfa değerleri sırasıyla .82 ve .79’dur. Bu maddeler incelendiğinde hukukun üstünlüğü, çatışmalara barışçıl çözümler ara-

ma ve insan hakları ile ilgili maddelerin elendiği görülmüştür. Öte yandan iki alt boyut altında toplanan olumlu ve olumsuz maddelerin de demokratik değerleri kazanma düzeyini bir bütün olarak ölçtüğü ve bu şekilde verilerin daha anlaşılır bir şekilde sunulacağı düşünülmüş, bu nedenle alt boyutlar birleştirilerek 25 maddelik “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği”nde on temel değer ele alınmıştır. Bunlar; bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik ve çevreye saygı değerleridir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış ve Crombach Alfa güvenirlik katsayısı 0,84 bulunmuştur. Ölçeğin araştırma grubuna uygunluğu, Meram Ayşe Sönmez İlköğretim Okulunda öğrenim gören 180; 8. sınıf öğrencisine uygulanmış ve ölçeğin crombach alfa katsayısı 0,87 bulunmuş, ölçeğin araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmasının uygun olacağına karar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada, öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarının deney ve kontrol gruplarında anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere; grup içi analizlerde bağımlı örneklem t testi, gruplar arası analizlerde ise bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulguların yorumlanmasında, .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir. Deneklerin demokratik tutum ve davranışları ile ilgili tanımlayıcı istatistiksel analizleri için aritmetik ortalama ve standart sapma incelenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının, ön test, son test ve kalıcılık testi ölçümlerinden elde edilen veriler, SPSS - 17 paket programıyla çözümlenmiştir.

Bulgular

Araştırma Denencesine İlişkin Bulgular

Deney grubu öğrencilerin demokratik değerlere bağlılık ölçeği ön test-son test ve son test-kalıcılık testlerine ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve ilişkili örneklem için t testi değerleri Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Deney Grubu Öğrencilerinin Ön Test-Son Test ve Son Test- Kalıcılık Testlerinden Almış Oldukları Puanlara Ait İstatistikler ve t Testi Değeri

		N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
Deney Grubu	Ön Test	20	82,15	7,05	16,51	19	0,00
	Son Test	20	111,90	4,72			
Son Test	20	111,90	4,72	2,80	19	0,11	
Kalıcılık Testi	20	109,35	3,95				

(p<0.05)

Deney grubu öğrencilerinin demokratik değerlere bağlılık ölçeği ön test - son test puanları arasındaki farkın, .05 düzeyinde anlamlı olduğu, son test - kalıcılık testi puanları arasındaki farkın ise. 05 düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir.

Kontrol grubundaki öğrencilerin demokratik değerlere bağlılık ölçeği ön test - son test ve son test - kalıcılık testlerinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve ilişkili örneklem için t testi değerleri Tablo 6’da verilmiştir.

Kontrol grubu öğrencilerinin demokratik değerlere bağlılık ölçeği ön test-son test puanları arasındaki farkın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığı, son test ve kalıcılık testinden aldıkları puanlar arasındaki farkın, .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test-Son Test ve Son Test-Kalıcılık Testlerinden Almış Oldukları Puanlara Ait İstatistikler ve t Testi Değeri

		N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
Kontrol Grubu	Ön Test	20	82,85	6,31	1,39	19	0,17
	Son Test	20	85,15	4,48			
Son Test	20	85,15	4,48	7,93	19	0,00	
Kalıcılık Testi	20	77,05	5,01				

(p<0.05)

Deney ve Kontrol gruplarındaki öğrencilerin demokratik değerlere bağlılık ölçeği ön test, son test ve kalıcılık testlerinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve ilişkisiz örneklem için t testi değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön test, Son test ve Kalıcılık Testlerinden Almış Oldukları Puanlara Ait İstatistikler ve t Testi Değeri

		N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
Ön test	Deney Grubu	20	82,85	7,05	0,33	38	0,74
	Kontrol Grubu	20	82,85	6,31			
Son test	Deney Grubu	20	111,90	4,72	18,36	38	0,00
	Kontrol Grubu	20	85,15	4,48			
Kalıcılık Testi	Deney Grubu	20	109,35	3,95	22,63	38	0,00
	Kontrol Grubu	20	77,05	5,01			

($p < 0.05$)

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik değerlere bağlılık ölçeği ön testten aldıkları puanlar arasındaki farkın, .05 düzeyinde anlamlı olmadığı, son testten aldıkları puanlar arasındaki farkın, .05 düzeyinde anlamlı olduğu, kalıcılık testinden aldıkları puanlar arasındaki farkın ise .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Yorum

Bulgular değerler eğitimi programına katılan öğrencilerin eğitim programı sonunda, demokratik değerlere bağlılık ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın anlamlı düzeyde artış gösterdiğini buna karşılık kontrol grubunda anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Ayrıca kalıcılık testi sonunda ortaya çıkan sonuç, hazırlanmış olan değerler eğitimi programının, araştırmaya katılan öğrencilerin, programın uygulanması sonucu kazanmış oldukları demokratik değerlerin kalıcılığını da sağladığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak uygulanan değerler eğitimi programı ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarına olumlu yönde değiştirmiştir.

Bu sonuç değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkili olduğunu doğrulamıştır. Milli Eğitimin Temel İlkeleri'nden birisinin “Demokrasi Eğitimi” (METK, Madde 11) olduğu dikkate alındığında, demokrasi eğitiminin okullarda ilk sınıflardan itibaren verilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında böyle programların hazırlanmasına ihtiyaç vardır. Araştırma sonuçları, hazırlanmış ve uygulanmış olan programın bu ihtiyacı karşılayacak nitelikte olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma bulguları Dilmaç'ın (1999) İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlâkî Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması” başlıklı çalışmasının insani değerler eğitim programının değer kazanımlarında etkili olduğu yolundaki araştırma bulgusu ile tutarlı olduğunu göstermektedir. Yine Dilmaç'ın (2007) “Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması” başlıklı çalışmasında insani değerler eğitim programının öğrencilerin insani değerleri kazanımlarını artırmada etkili olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda insani değerler eğitime katılan öğrencilerin, sorumluluk, arkadaşlık/dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü boyutlarında anlamlı düzeyde artış gösterdiği buna karşılık kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Literatürde yaptığımız araştırmanın bulgularını destekleyen diğer çalışmalara da rastlanmaktadır. Demirtaş (2009), “Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği” başlığını taşıyan çalışmasında, deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan eğitimde yaratıcı dramaya dayalı bir değer eğitimi programı uygulanmıştır. Deney grubunun ön test – son test puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. İşcan (2007) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği” başlıklı araştırmasında deney grubuna çeşitli derslerle bütünleştirilerek hazırlanan bir değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Araştırma sırasında yapılan gözlemlerin sonucu ve toplanan nitel veriler, deney grubu öğrencilerinin daha fazla değerlerin özelliklerini yansıtan ifadeler kullandıklarını göstermektedir.

Konu ile yapılan bir diğer çalışmada Lamberta (2004) tarafından gerçekleştirilmiş ve araştırmamızın bağımsızlık değerine ait bulguları ile benzer sonuçlar görülmüştür. “A Values Education Intervention Through Therapeutic Recreation for Adolescents in a Psychiatric Setting” isimli çalışma, çocuk psikiyatri merkezinde kalan 16 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada deney grubuna dört oturumluk değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise eğitim

programı uygulanmamıştır. Deney grubuna uygulanan eğitim programında 12 tane değer kazandırılması amaçlanmıştır. Araştırma bulgularında özgürlük değerinde anlamlı bir sonuç görülmüştür.

Çalışmanın bir diğeri de El Hassan ve Kahil (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. “The Effect of Living Values: An Educational Program on Behaviors and Attitudes of Elementary Students in a Private School in Lebanon” adlı çalışma “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı”ın (LVEP) Lübnan’da özel bir okuldaki ilköğrencilerinin kişisel ve kişilerarası zeka ile ilgili tutum ve davranışlarına etkisinin ön-test son-test grup tasarımıyla belirlenmesini amaçlamıştır. Kontrol grubu öğrencileri okulda uygulanan programa devam ederken, deney grubu öğrencileri okul programının yanı sıra barış, saygı ve sevgi değerlerini kapsayan eğitim programını takip etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, deney gruplarının benlik saygısı algısı, tutum ve davranışlarında programın uygulanmasından sonra belirgin farklar oluşmuştur. Görüldüğü üzere uygulamış olduğumuz değerler eğitim programının bulguları, El Hassan ve Kahil (2005) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularını desteklemektedir.

Zorec tarafından 2006 yılında yapılan çalışmanın amacı, okulöncesi öğretmenlerinin tutumlarını, değerlerini ve tercihlerini yeni programın demokratik ilkeleriyle karşılaştırmak ve okulöncesi öğretmenlerinin tutum ve değerleri arasındaki farklılıkları belirlemektir. Araştırma sonuçları, okulöncesi öğretmenlerinin çoğunun işbirliği, tekdüzelik ve disiplinle ilgi olarak uç değerde davranışlarının olmadığını belirlemiştir. Ancak % 20- 30 civarında öğretmenin örtük programının anti demokratik sayılabilecek özelliklere sahip olduğu belirtmiştir. Örtük programın bu sınırlılıklarını ortadan kaldırmak için hazırladığımız “Değerler Eğitimi Programı”, Koç’un 2007 yılında yapmış olduğu araştırma ile benzer sonuçlar göstermektedir.

Koç (2007), “İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi’nde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi” adlı araştırmasında, evrensel değerlere ilişkin tutumların öğrenciye kazandırılmasında öğretim süreci boyunca etkinlikler yapılmıştır. Öğretim süreci boyunca yapılan etkinliklerin öğrencilere kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Sarı (2007), çalışmasında, her iki okuldaki örtük programın demokratik değerlere uymayan özellikler taşıdığı, araştırmada ele alınan değişkenlerin çoğu

bakımından, düşük okul yaşam kalitesi düzeyine sahip okuldaki örtük programın daha antidemokratik özellikler taşıdığı, buna paralel olarak bu okuldaki öğrencilerin de antidemokratik davranışları daha sık sergiledikleri belirlenmiştir. Yağan'ın (2010) araştırmasında ise, Türk Eğitim Sisteminde kimi olumlu değişikliklerin olduğunu ancak bu değişikliklere rağmen eğitim sisteminin çocuklara demokratik tutum ve davranış kazandırmada yeterli olmadığı belirtilmiştir. Benzer bir çalışmada Deveci ve Selanik Ay (2009) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar araştırmalarında, ilköğretim öğrencilerinin günlük yaşamlarında değerlerin yer alma durumunu belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma bulgularına dayanarak, öğrencilerin hedeflenen değerleri kazanabilmeleri için değerler eğitimine, eğitim programlarında planlı etkinlikler içinde yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu üç araştırmanın bulguları, bizlere, okullarda örtük program yoluyla öğrencilere verilmeye çalışan değerlerin kazanımında istenilen düzeye ulaşamadığını, öğrencilerden beklenen demokratik tutum ve davranışların yeterince gözlemlenemediğini ve öğrencilerin hedeflenen değerleri kazanabilmeleri için değerler eğitimi yoluyla planlı etkinliklere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara dayanarak, hazırladığımız “Değerler Eğitimi Programı”nın önemi ve etkisi, eğitim sistemimiz içerisindeki değerler eğitimi eksikliğini karşılama noktasında bizlere bir fikir verebilir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada, uygulanan değerler eğitimi programı ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmiştir.

Bu sonuçlara dayanarak, hazırlanan “Değerler Eğitimi Programı”nın önemi ve etkisi, eğitim sistemimiz içerisindeki değerler eğitimi eksikliğini karşılama noktasında bizlere bir fikir verebilir.

Öneriler

- Özellikle temel eğitimdeki öğrencilerin eğitim programlarında hedeflenen değerleri kazanabilmeleri için eğitim sürecinde değerler eğitimi yoluyla planlı etkinliklere yer verilmelidir.
- Okullarda sosyal etkinlikler yönetmeliği çerçevesinde düzenlenecek faaliyetlerde değerler eğitimi programının kazanımlarından yararlanılmalıdır.
- Farklı öğretim kademelerinde ve farklı değerler üzerine benzer çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Altınkurt, Y. ve Karaköse, T. (2009). Okul Yöneticilerinin ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü Çalışanlarının Değerlere Göre Yönetim İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 49-67.
- Arslan, M. (2006). *Değişen Değerler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Programlarına Yansımaları*. II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı. 26-28 Mayıs 2005. Van: Milli Eğitim Basımevi, 182-192.
- Aydın, M. Z. (2010). *Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi*. <http://www.degeregitiimi.com/makaleler/makaleler.html> Erişim Tarihi: 21.01.2013.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Bacanlı, H. (1999). *Gelişim ve Öğrenme*. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, F. A. ve Yelken Y. T. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükdedikleri Anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. EnglewoodCliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bottry, M. (2000). *Values Education. teaching values and citizenship across the curriculum*. (Ed. R. Bailey). London: KoganPage.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1999). *Genel Öğretim Metotları Öğretimde Planlama Uygulama* (10. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Çelik, E., Çağdaş, A. (2010). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 24-37.
- Çileli, M. (1991). *Ahlâk Psikolojisi ve Eğitimi*. Ankara: V Yayınları.
- Çubukçu, Z., Özenbaş, D. E., Çetintaş, N., Satı, D. ve Şeker, Ü.Y. (2012). Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Gözünde Öğretmenin Sahip Olması Gereken Değerler. *Pagem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 2(1), 25-38.

- Demir, S. B. ve Köçer, M. (2006). *Sosyal Bilgiler Dersi Duyuşsal Amaçların Gerçekleşme Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı. 26-28 Mayıs 2005. Van: Milli Eğitim Basımevi, 111-150.
- Demirtaş, Sıddıka (2009). *Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, M. E., Akbağ, M., Çelik, S. B., Çeçen, A. R., Eldeleklioğlu, J., Aypay, A. ve diğerleri (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- Dereli, E. ve Aypay, A. (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinde Empatik Eğilim, İşbirliği Yapma Karakter Özelliği, İnsani Değerler ve Bu Özellikler Arasındaki İlişkiler. *Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri*, 33-34, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.
- Devrani, T. K. (2010). Kişisel Değerlerin Kuramsal Yapısı ve Pazarlamadaki Uygulamaları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 49-70.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Temel Demokratik Değerlerin Kazandırılma Düzeyi ve Bu Değerlerin Kazandırılması Sürecinde Açık ve Örtük Programın Etkilerinin Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39, 356-383.
- Doğanay, A., Seggie, F. N. ve Caner, H. A. (2012). Değerler Eğitiminde Örnek Bir Proje: Avrupa Değerler Eğitimi Projesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 83-96.
- Doğru, N. ve Peker, R. (2004). Özsaygı Geliştirme Programının Lise Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi. *Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(2), 315-328.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21, 155-190.
- Durmuş, Ç. (1996). *Değerlerin Meslek Grupları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- El Hassan, Karma ve Kahil, R. (2005). *The Effect Of "Living Values: An Educational Program" On Behaviors And Attitudes Of Elementary Students In A Private School In Lebanon*. *Early Childhood Education Journal*, 33, 81-90.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınları.

- Gedik, E. G. ve Memiş, A. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(20), 123-145.
- Halstead, J. M. ve Taylor, J. M. (2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. *Combridge Journal of Education*.
- Howard, R. W., Berkowitz, M. W. ve Schaeffer, E. F. (2004). Politics of Character Education. *Educational Policy*, 18, 188.
- İşcan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 27-51.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koç, Kadir (2007). *İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar, Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurnaz, A. (t.y.). Üstün Yetenekli Çocuklarda Değer Eğitimi. Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, 49. Erişim Tarihi: 13.03.2013. <http://shmyo.nku.edu.tr/duyurular/Gelecegin%20Mimarlari%20Ustun%20Zekalilar%20Sempozyum%20Kitab%C4%B1.pdf#page=49>
- Lamberta, G.C. (2004). *A Values Education Intervention Through Therapeutic Recreation for Adolescents in a Psychiatric Setting*. Valden University. Yayımlanmış Doktora Tezi.
- MEB. (Milli Eğitim Bakanlığı) (2010). İlk Ders Genelgesi 2010/53.
- Milson, A. J. ve Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik inancı Skalası (Keyis) Ve Türkçeye Uyarlama Çabası. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 99-130.
- Önder, M. (2011). *Din ve Temel Değerler*. Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri. 26-28 Ekim 2011. Eskişehir: Osman Gazi Üniversitesi, 164-165.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Parlar, H., Çavuş, M., Levent, F. ve Ekşi, H. (2010). Yöneticilerin Karakter Eğitimi Yeterlik İnancı Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 175-208.

- Ryan, K. & Lickona, T. (1992). *Character Development: The Challenge and the Model*. Ed. K. Ryan & T. Lickona, Character Development in Schools and Beyond. Cultural Heritage and Contemporary Change Series VI. Foundations Of Moral Education, Vol. 3, <http://www.crvp.org/HYPERLINK> "<http://www.crvp.org/book/Series06/VI-3/contents.htm>" *book/Series06/VI-3/contents.htm* Erişim Tarihi 03.02.2013
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Schwartz, S. H. (1992). *Universals in the Content Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries*. In Zanna (Ed.). *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). New York: Academic Press.
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitapevi Tic. Ltd. Şti.
- Sünbül, A. M. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Şişman, M. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tahiroğlu, M. (2012). Değerler Eğitiminin İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Trafik Kurallarına Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 123 -136.
- Tutuk, A., Al, D. ve Doğan, S. (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi Ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36-45.
- UNESCO. (2005). *Living Values Education for Children and Young Adults Around the World*. <http://www.livingvalues.net/> Erişim Tarihi: 03.02.2013
- Varış, F. (1998). *Temel Kavramlar Ve Program Geliştirmeye Sistemik Yaklaşım*. İçinde A. Hakan (Ed.), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eğitim Bilimlerinde Yenilikler, 3-19.
- Yağan, S. (2010). *Bağımsız Anaokullarında Görev Yapan Öğretmenlerin ve Okul Müdürlerinin Demokrasi ve Demokrasi Eğitimi İlişkin Görüşleri: Eskişehir İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 109-128.
- Yüksel, A. (2004). Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(2), 341-354.

Gökhan İzgar, Ömer Beyhan

Zorec, Marcela Batistic (2006). *Preschool Teachers' Attitudes And The Hidden Curriculum. Democracy and Culture in Early Childhood Education Symposium*. European Early Childhood Education Research Association, August 30rd-September 2nd / 2006, Iceland. <http://www.congress.is/eecera2006/> Erişim Tarihi: 17.04.2013

The Effect to Democratic Attitude and Behaviours of Values Education Programme Which is Applied on 8. Grades Students at the Primary School

Gökhan IZGAR *

Ömer BEYHAN **

Introduction

Education is widely thought as “the process of feeding ones personality” and “the investment in people”. In general meaning; it is known as “constructing or changing the wanted behaviors”. Education is concerned with transferring the filtered values, moral standards, knowledge and experiences of the society to the new generations (Senemoğlu, 2002, p.7). The general aim of the education efforts is certainly helping the growing up children and the young to be well-adjusted in the society. Education is not only providing people with knowledge and experience but also raising the value that helps the society to live and develop. Education is responsible for preventing the disappearance of values and

---

* Dr., Teacher, National Ministry of Education

Address for correspondence: MEB Selçuklu Nurcan Akpınar İlkokulu, Selçuklu-Konya

E-mail: g.izgar@hotmail.com

** Assoc. Prof. Dr., Necmettin Erbakan University, Ahmet Keleşoğlu Faculty of Education

E-mail: obeyhan@konya.edu.tr

it harmonizes the past and the present values of the society (Varış, 1996, p. 30). Thus, in our day, most countries try to reorganize their education system according to the needs of the current century. New values and raising generations with these values is certainly the subject of both education and social sciences (Arslan, 2006, p. 182). Therefore, there is a need to develop education programs that focus on teaching values to different grades in the schools.

The Aim of Study

The aim of this study is finding the effects of this Values Education Program that prepared to apply on 8th grade students, which examines students' democratic manners and behaviors.

Hypothesis

The scores accumulated on the basis of the democratic attitudes and behaviors exhibited by 8th grader students of primary school shows that students who receive Values education are doing better than the ones who do not receive it.

Concept of Values

Value, as a term, expresses our standards and principles in understanding objects, persons, situations and actions, our judgments that are good, bad, desirable and undesirable etc. Judgment (Halstead and Taylor, 2000, p. 169) for Schwartz is a concept of values or criteria used by the individuals for evaluating the humans and events, choosing their actions, and bringing them into a legitimate state. The leading one among knowledge, skills, and attitudes that are necessary to adapt to the social environment is the values of society we lived in (Schwartz, 1992, cited by Özensel, 2003, p. 65).

Main Principles, Processes and Approaches in Values Education

The main principles that are necessary to be considered in the values education are the developmental level of students (Erden and Akman, 1996, p. 116), social dimension of learning (Bandura, 1977), social supports, and reinforcers. Besides these main principles, the values education has four dimensional processes like: reasoning and becoming logical, making empathy, self-respect development, and cooperation development (Bottery, 2000, p. 55).

In the light of what mentioned above, “Program of Values Education”, which prepared by the researcher, was planned based on the approach of direct teaching of values and, also utilizing the methods and techniques of the other approaches. Actually it developed in accordance with the constructivist learning environment. During the process of preparing the program, the values which are aimed to be introduced to students were determined by the Ministry of National Education. From among these values, 10 main values were determined in the limitation of study. The cases of education-instruction were supported by visual aids, in-class games and teaching methods such as brainstorm, group discussions, learning gallery, snowball, etc.

Method

The Pattern of Research (Model)

In this research, to display the differences between the students who involved in Value Education Programs and not in terms of their democratic manners and behaviors, the model of pretest – posttest controlled groups are used. The independent changeable of the research is the Value Education Program which is tailored for 8th graders, and the dependent changeable is the democratic manners and behaviors of the students.

Participants

The study was carried out in the educational year of 2011-2012 on 8th grade students studying in Konya Meram Ayşe Sönmez Primary School. Test and control groups were formed by following stages:

- “Scale of Adherence to Democratic Values” was applied to 180 students studying in 8th grade.
- As a result of application of “Scale of Adherence to Democratic Values”, the voluntary 10 female and 10 male students receiving the lowest score formed the first group of study, the other voluntary 10 female and male students, the second group. After the groups were determined, the first group was determined as test group, the second one as control group.

In order to identify whether or not there is a significant difference between the scores of the students forming test group and the ones who are the control group, students receive pretest applications of “Scale of Adherence to Democratic Values”, the pretest scores of scale belonging to both group of students were analyzed by means of independent sample t-test.

Table 1: Statistics and t-test values belong to the scores received from the pretest of both students of test and the control group

	N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
Test Group	20	82,15	7,05	0,33	38	0,74
Control Group	20	82,85	6,31			

(p<0.05)

In Table 1 when the scores of the students forming the test and control groups which received from the pretest application is examined, no significant difference at the level of 0.05 was seen.

Application Stage of Study

During the process of preparing the program, the values which are aimed to be introduced to students were determined by the Ministry of National Education. From among these values, 10 main values were determined in the limitation of study. These values are independency, respect to human honor, friendship, equality, fairness, responsibility, justice, diversity, privacy, and respect to environment. The process of education–instruction were supported by the visual aids and in-class games and, utilizing the techniques such as disputation, “What would you do, if you were?” narrative description, conditioning, sampling, sample case, interpretation, reasoning, bindings, saying proverb and aphorisms, pictures, newspaper clippings, etc. by doing so the study managed to let the values to proceed from information level to the dimension of attitudes and behaviors. The table of specifications belong to the values education is shown in Table 2, and its application stages in Table 3.

Table 2: Table of Specifications

Topics	Learnings	Class Hours	Number of Sessions
A valuable asset : Human	12	11	6
Me and around me	6	6	3
Free Human – Responsible People	6	6	4
TOTAL	24	23	13

Table 3: Application Stage of Values Education

Themes	While	Session	Objectives and Achievements
A valuable asset: Human	week 1– 2 class hours	session 1	1 / 1-2
A valuable asset: Human	week 1– 1 class hours	session 2	1 / 3
A valuable asset: Human	week 2– 2 class hours	session 3	1 / 4-5-6
A valuable asset: Human	week 3– 2 class hours	session 4	1 / 7-8
A valuable asset: Human	week 4– 2 class hours	session 5	1 / 9-10
A valuable asset: Human	week 5– 2 class hours	session 6	1 / 11-12
Me and around me	week 6– 2 class hours	session 7	2 / 1-2
Me and around me	week 7– 2 class hours	session 8	2 / 3-4
Me and around me	week 8– 2 class hours	session 9	2 / 5-6
Free Human – Responsible People	week 9– 1 class hours	session 10	3 / 1
Free Human – Responsible People	week 9– 2 class hours	session 11	3 / 2-3
Free Human – Responsible People	week 10 – 1 class hours	session 12	3 / 4
Free Human – Responsible People	week 10 – 2 class hours	session 13	3 / 5-6

At the end of Program of Values Education and four weeks later, for the following study, both of groups were given “Scale of Adherence to Democratic Values” as posttest.

Data Collecting Instrument

In this study, in order to be able to determine the features of democratic attitudes and behaviors, the “Scale of Adherence to Democratic Values”, developed by Doğanay and Sarı (2004) was utilized. In “Scale of Adherence to Democratic Values” of 25 items, 10 main values were handled. These are

the values of independency, respect to human honor, friendship, equality, fairness, responsibility, justice, diversity, privacy, and respect to environment. The study of validity and confidence of the scale and confidence coefficient of Crombach Alpha was found 0.84. The compatibility of scale to the study group was applied to 180 8th grades students studying at Meram Ayşe Sönmez Primary School, and Cromabach Alpha coefficient of scale was found 0.87 and, it was decided that it will be convenient to use the scale as data collecting instrument in the study.

Analysis of Data

In the study, in order to examine whether or not the democratic attitudes and behaviors of the students significantly differentiate in the test and control groups, in intra-group analyses, dependent sample t- test was carried out, while for inter- group analysis, independent sample t-test was carried out. In assessment of the findings obtained as a result of analysis, .05 significance level was accepted. For definitive statistical analyses associated with the democratic attitudes and behaviors of subjects, arithmetical mean and standard deviation were examined. The data obtained from the measurements of pre-test, posttest and persistence test were solved SPSS-17 package program.

Findings

Findings on Study Hypothesis

In Table 4, for Scale of Adherence to Democratic Values of the students of test group, it is seen that the difference is significant between the pretest –posttest scores at the level of .05 and that the difference is not that significant between the posttest –persistence scores test at the level of .05 level.

Table 4: Statistics and t-test values belong to the scores of students of test group received from the pretest –posttest and posttest –persistence tests

		N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
Test Group	pretest	20	82,15	7,05	16,51	19	0,00
	posttest	20	111,90	4,72			
	posttest	20	111,90	4,72	2,80	19	0,11
	persistence scores test	20	109,35	3,95			

($p < 0.05$)

In Table 5, for the Scale of Adherence to Democratic Values of the students of control group, it is seen that the difference between pretest –posttest scores is not significant at the level of .05 and that the difference between the scores they receive from the posttest and persistence test is significant at the level of .05.

Table 5: Statistics and t-test values belong to the scores of the students of control group receive from pretest –posttest and posttest –persistence test

		N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
Control Group	pretest	20	82,85	6,31	1,39	19	0,17
	posttest	20	85,15	4,48			
	posttest	20	85,15	4,48	7,93	19	0,00
	persistence scores test	20	77,05	5,01			

($p < 0.05$)

In Table 6, for the Scale of Adherence to Democratic Values, it is seen that the difference between the scores received from the pretest of the students of test and the students of control group is not significant at .05; and the difference between the scores they receive from the posttest is significant at the level of .05, and that the difference between the scores they receive from the persistence test is significant at the level of .05.

Table 6: Statistics and t-test values belong to the scores received from pre-test, posttest and persistence tests by the students of test and the students of control group.

		N	$\bar{X}$	ss	T	sd	p
pretest	Test Group	20	82,15	7,05	0,33	38	0,74
	Control Group	20	82,85	6,31			
posttest	Test Group	20	111,90	4,72	18,36	38	0,00
	Control Group	20	85,15	4,48			
persistence scores test	Test Group	20	109,35	3,95	22,63	38	0,00
	Control Group	20	77,05	5,01			

Conclusion and Discussion

The findings of this study show that there is difference between the scores among the students who participated in the program. Actually, after the application of the educational program, and the application of Scale of Adherence to Democratic Values, results indicate an increase in the desirable values among students, though such significant difference was not observed in the control group. In addition to that the program proved successful in enhancing the development of permanent democratic values. In short, the applied program has affected the attitudes and behavior of 8th grader primary school students.

This result confirmed that program of values education were effective in making a positive change on the attitudes and behaviors of students. Taking into account the one of main objectives of national education which is “Democracy Education”, the teaching of such values should be applied at a very early stages of education beginning from the first grades in schools. It has been shown that there is need for developing such programs. The results of this very study show us that the values program that was developed and applied in this study has a quality to satisfy this need.

Suggestions

- 1- Students at the stage of primary education should be the target of such educational programs, moreover the educational process, and the planned activities in the study should be applied.
- 2- In the framework of the regulations of social activities in schools, the tools and methods gained from the program of the values education should be utilized.

Keywords- Values, Values Education, Democratic Manners and Behaviors